

STRUČNI RAD

Šumarstvo i drvna industrija kao osnovne djelatnosti u funkciji razvoja ruralnih područja Republike Srpske (BiH)

Vesna Mrdalj¹, Sava Smiljić²

¹ Univerzitet Banja Luka, Poljoprivredni fakultet, Bulevar Vojvode Petra Bojovića 1 A, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, Republika Srpska (vesna.mrdalj@agrofabl.org)

² Fakultet za strateški i operativni menadžment, Zemun KSC Pinki, Beograd, Srbija

Sažetak

Šume i šumska zemljišta predstavljaju važan prirodni resurs u Bosni i Hercegovini, Republici Srpskoj i EUropskoj uniji. Kao i na nivou EU, glavni instrument za implementaciju mjera u oblasti razvoja šumarstva Republike Srpske predstavlja politika ruralnog razvoja. Cilj rada je pregled i analiza ukupne financijske podrške unapređenju sektora šumarstva u Republici Srpskoj (uključujući i drvnu industriju) i Europskoj uniji, definirane programima ruralnog razvoja. U strukturi troškova realizacije mjera, najznačajnije za unapređenje razvoja šumarstva i drvne industrije Republike Srpske su mjere unapređenja ekonomske vrijednosti šuma i modernizacija drvoprerađivačkih kapaciteta. Na nivou EU, financijska sredstava Europskog agrarnog fonda za ruralni razvoj su najviše usmjerena ka povećanju dodane vrijednosti poljoprivrednih i šumskih proizvoda, kao i unapređenju i razvoju zajedničke poljoprivredne i šumske infrastrukture. Uključivanjem šuma i šumarstva u projekcije ruralnog razvoja Europske unije i Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, osigurava se brži socijalni i gospodarski oporavak ruralnih područja.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Europska unija, šumarstvo, drvna industrija, ruralni razvoj

Uvod

Politika ruralnog razvoja, kao „*drugi stup*“ Zajedničke agrarne politike EU je imala za cilj uspostavljanje koherentnog i održivog okvira za razvoj ruralnih područja, utemeljen na ključnim principima: (1) multifunkcionalnosti poljoprivrede (2) multisektorskog i integralnog pristupa ruralnoj ekonomiji, usmjeren u pravcu diverzifikacije aktivnosti, kreiranja novih izvora prihoda i mogućnosti zapošljavanja, te zaštite ruralnog nasljeđa i (3) subsidijarnosti za zemlje članice u kreiranju vlastitih programa ruralnog razvoja. Glavni instrument za ostvarivanje navedenih principa politike ruralnog razvoja predstavlja Regulativa br. 1257/99. Između ostalog, ova Regulativa predstavlja i važan instrument za implementaciju strategije šumarstva EU. Realizacija strateških ciljeva razvoja šumarstva EU, odnosno multifunkcionalnosti i održivosti šumarskog sektora, se značajno odražava i na politiku ruralnog razvoja. Stoga, u okvirima politike ruralnog razvoja, u pogledu integriranja aspekata razvoja šumarskog sektora značajni su sljedeći pravci, koji se odnose na: (1) ulaganja u unapređenje multifunkcionalne uloge šuma; (2) pošumljavanje poljoprivrednog zemljišta; (3) unapređenje zaštite šumskih vrijednosti. Na nivou Bosne i Hercegovine još uvijek ne postoji jasna i konzistentna agrarna politika (Mirjanić, 2006). Vlade entiteta same kreiraju vlastitu agrarnu politiku, pri tome definirajući različite sustave podrške razvoju agrarnog sektora i ruralnih područja. Zbog toga, BiH u pogledu usklađivanja politika podrške razvoju agrarnog sektora i ruralnih područja sa EU značajno

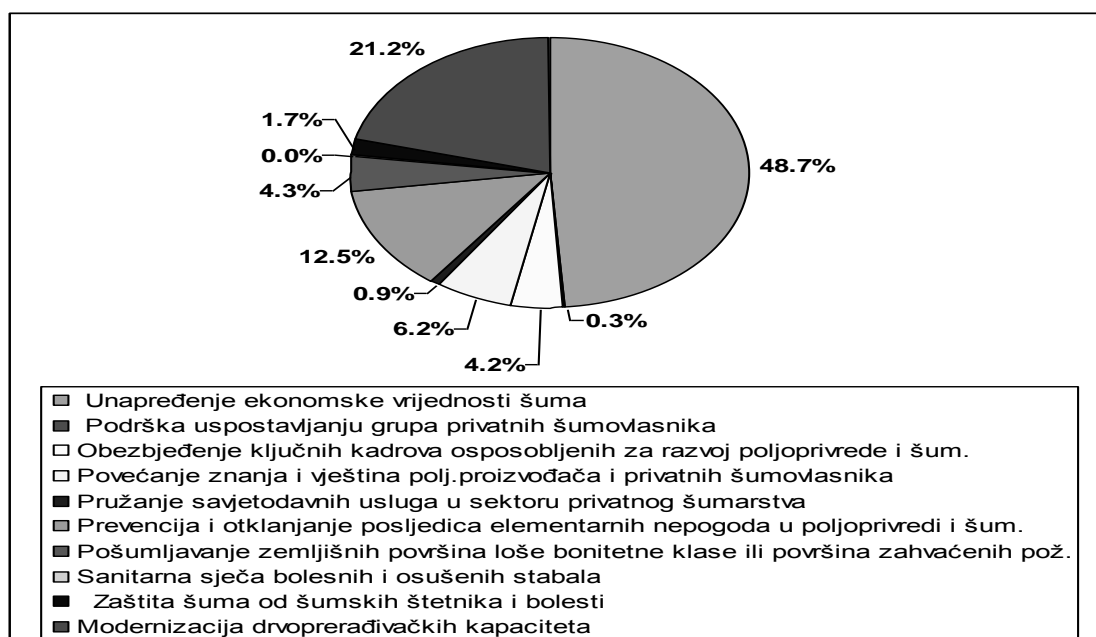
zaostaje. Oko 95% teritorija Republike Srpske čini ruralni prostor, u kojem živi oko 83% stanovništva. U cilju zadovoljavanja potreba razvoja ruralnog prostora, Republika Srpska je pristupila izradi Strateškog plana ruralnog razvoja za period 2010-2015. Struktura i definirane mjera Strateškog plana ruralnog razvoja RS se baziraju na načelima suvremenog programiranja razvoja ruralnih područja i ruralnih zajednica. Strateškim planom su obuhvaćeni ciljevi i mjere, koje se odnose na unapređenje razvoja šumarstva i drvne industrije, kao značajnih gospodarskih djelatnosti ruralnih područja Republike Srpske.

Materijal i metode

U radu su, na osnovu raspoloživih statističkih i literaturnih izvora, predstavljena glavna obilježja šumarstva i drvne industrije Republike Srpske i šumskog sektora Europske unije. U cilju sagledavanja ukupne financijske podrške unapređenju sektora šumarstva u Republici Srpskoj (uključujući i drvnu industriju) i Europskoj uniji, definirane programima ruralnog razvoja, korištena je metoda komparacije.

Rezultati i rasprava

Šumsko zemljište Bosne i Hercegovine zauzima oko 50% u odnosu na ukupnu površinu teritorije (NEAP, 2003). Za razliku od zemalja Europske unije, u BiH je dominantno učešće državnih šuma 80.20%, u odnosu na privatne šume, s udjelom od 19.30% (NEAP 2003). U sjevernim djelovima BiH je postotak šumskih posjeda znatno veći. Veličina posjeda varira, tako da u ravničarskim predjelima na sjeveru zemlje postoje relativno veći privatni šumski posjedi (Avdibegović i sur., 2006). Udio šumarstva u ukupnom BDP Republike Srpske se kreće između 1.28 – 1.44% (2005-2007 god.), s ukupnim brojem zaposlenih u šumarskim poduzećima od 18.916 (2002-2006). Republika Srpska raspolaže s kompleksom šumskog zemljišta površine od 1.209.509 ha ili 48.75% u odnosu na ukupnu površinu teritorija. Preko 60% površina pod šumom se nalazi na teritoriju rijetko naseljenih općina u zapadnim i istočnim dijelovima Republike Srpske. Prema vlasničkoj strukturi udio državnih šuma je 81%, a privatnih 19%. U ukupnom šumskom fondu, prema vrstama sastojina, najzastupljenije su mješovite sastojine lišćara i četinara (68%), a ostatak čiste sastojine (32%). U Bosni i Hercegovini, Republici Srpskoj obezbjeđivanje sirovinске baze za proizvodnju drveta još uvijek predstavlja najvažniju funkciju šuma. Udio visokih šuma sa prirodnom obnovom ili visokih ekonomskih šuma od 48% u državnom vlasništvu predstavlja značajan resurs za eksploataciju od strane drvoprerađivačke industrije u Republici Srpskoj. Ukupan broj drvoprerađivačkih kapaciteta iznosi 457, od čega najveći udio čine kapaciteti s primarnom preradom drveta (86.84 %), ostatak čine polufinalizeri (9.43 %) i finalizeri (3.73%). Ukupno ostvareni prihodi u prvoj polovini 2008. godine su se kretali oko 350 milijuna KM, od čega 49% su činili samo prihodi od izvoza. Broj zaposlenih u istom periodu se kretao oko 8.390. Prema stupnju razvijenosti općina u Republici Srpskoj, 45% drvoprerađivačkih kapaciteta se nalazi u nerazvijenim i izrazito nerazvijenim općinama, koje u biti pripadaju grupi rubnih, odnosno ruralnih općina. Imajući u vidu značaj šumarstva i drvne industrije u razvoju lokalnih ekonomija ruralnih područja Republike Srpske, u Strateškom planu ruralnog razvoja 2010-2015. Definirani su ciljevi i mjere unapređenja datih sektora.

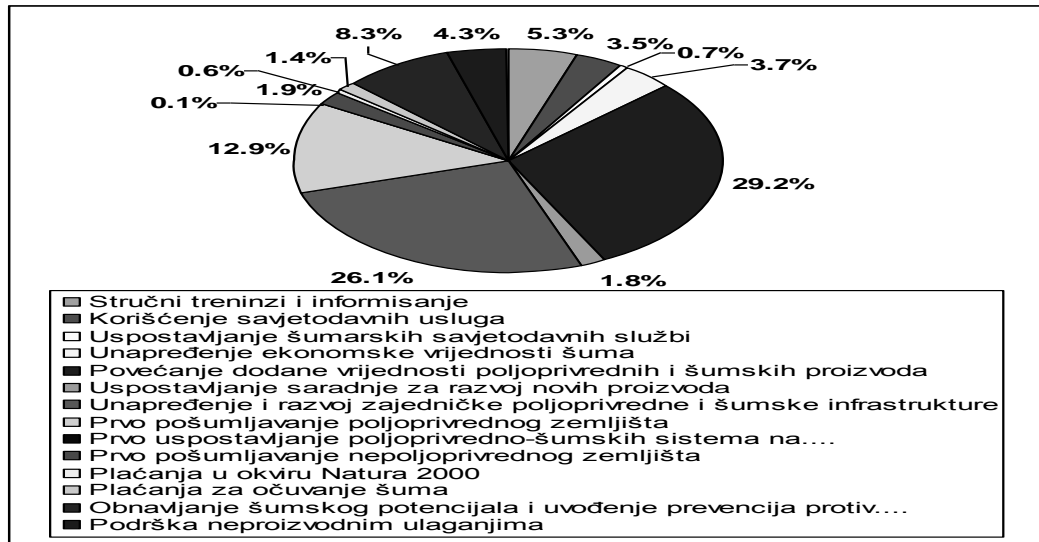

Grafikon 1. Struktura troškova realizacije mjera unapređenja sektora šumarstva i drvne industrije u okviru Strateškog plana ruralnog razvoja Republike Srpske 2010-2015

Prema Strateškom planu, vrijednost finansijskih sredstava za realizaciju mjera unapređenja sektora šumarstva i drvne industrije iznosi 35.5 milijuna €, odnosno 4.5% od ukupnog iznosa planiranih sredstava 780 mil. € (Grafikon 1). U strukturi troškova realizacije mjera, najveći dio finansijskih sredstava je namijenjen za unapređenje ekonomske vrijednosti šuma (48.7%) i modernizaciju drvoprerađivačkih kapaciteta (21.2%). Oko 91% teritorija EU27 predstavlja ruralni prostor, u kojem živi preko 56% stanovništva. U Europskoj uniji površine pod šumom zauzimaju oko 145 milijuna ha ili 37.8% ukupne površine EU, od čega oko 117 milijuna ha su privredne šume, namijenjene za proizvodnju drveta. U pogledu udjela u strukturi vlasništva nad šumama Europske unije, oko 60% čine privatne šuma s 15 milijuna privatnih šumovlasnika, a sa 40% šumskih površina gazduju javna poduzeća. Prosječna veličina šumskih posjeda u javnom vlasništvu se kreće oko 1.000 ha, dok privatnih oko 13 ha, s dominantnim udjelom šumskih posjeda manjim od 5 ha. Posljednjih godina, politika ruralnog razvoja je bila glavni instrument za implementaciju mjera u oblasti šumarstva EU. U okviru programa ruralnog razvoja za period 2000-2006. godine, ukupna finansijska podrška unapređenju sektora šumarstva je iznosila 4,8 biliona eura, od čega samo polovina sredstava je bila namijenjena za mjeru pošumljavanja. Usvajanjem Regulative br.1698/05, od strane Vijeća EU, uspostavljan je Europski agrarni fond za ruralni razvoj (EAFRD), kao novi instrument CAP-a, namijenjen za operacionalizaciju ciljeva programa razvoja ruralnih područja u periodu 2007-2013. Ukupan iznos finansijskih sredstava za realizaciju mjera ruralnog razvoja iz budžeta EAFRD za period 2007-2013 iznosi oko 90 biliona € ili oko 13 biliona € za svaku godinu implementacije programa. Shodno strateškim principima definiranim Reg.br 1698/05, izvršena je klasifikacija mjera: (1) unapređenja konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva, (2) unapređenja okoliša i krajolika, (3) poboljšanja kvaliteta življenja u ruralnim područjima i diverzifikacija ruralne ekonomije i (4) Leader koncept. U cilju realizacije mjera unapređenja sektora šumarstva na nivo EU, planirano je izdvajanje oko 20.53% finansijskih sredstava ili 18.7 bilijuna €¹⁴ iz budžeta EAFRD (Grafikon 2). Programom razvoja ruralnih područja EU za period 2007-2013 godina, najveći dio

¹⁴ Napomena: u okviru iznosa od 18,7 bilijuna €, jedan dio sredstava je namijenjen financiranju mjera unapređenja poljoprivrede EU

sredstava će biti utrošen na mjere povećanja dodane vrijednosti poljoprivrednih i šumskih proizvoda (29,2%) i unaprjeđenja i razvoja zajedničke poljoprivredne i šumske infrastrukture (26,1%). Mjere povećanja dodane vrijednosti šumskih proizvoda su isključivo namijenjene za mikro poduzeća, koja maksimalno zapošljavaju 10 radnika, s ukupnim prihodom od prodaje u visini od 2 mil.€.

Grafikon 2. Struktura troškova realizacije mjera unaprjeđenja sektora šumarstva u okviru Programa ruralnog razvoja EU 2007-2013

Zaključak

Politika ruralnog razvoja predstavlja glavni instrument implementacije mjera u oblasti razvoja šumarstva Europske unije. U cilju ostvarivanja ciljeva i realizacije mjera unaprjeđenja sektora šumarstva na nivo EU, planirano je izdvajanje oko 20.53% finansijskih sredstava ili 18.7 milijuna eura iz budžeta EAFRD. Strategija šumarstva Europske unije posebno naglašava multifunkcionalnu ulogu šuma i održivo upravljanje i gospodarenje šumskim resursima. U Bosni i Hercegovini, odnosno u ruralnim područjima Republike Srpske, ekonomska funkcija šuma predstavlja primarni cilj gospodarenja, obezbjeđujući time razvoj drvoprerađivačke industrije. Stoga, razvoj lokalnih ekonomija u ruralnim područjima Republike Srpske, pored poljoprivrede, kao glavne privredne djelatnosti, zavisi od šumarstva i drvne industrije, predstavljajući glavne, a ponekad i jedine izvore prihoda ruralne populacije. Pored ekonomske funkcije, doprinos šuma i šumarstva ruralnom razvoju Republike Srpske bi se ogledao i kroz aktiviranje ostalih općedruštvenih funkcija. U okviru Strateškog plana Republike Srpske definirani su ciljevi i mjere unaprjeđenja sektora šumarstva i drvne industrije. Vrijednost finansijskih sredstava za realizaciju mjera unaprjeđenja sektora iznosi 35.5 milijuna €, odnosno 4.5% od ukupnog iznosa budžeta (780 mil. €), što je u odnosu na iznose sredstava iz budžeta EAFRD fonda značajno manje.

Literatura

Council Regulations (EC): No 1257/99, No 1698/ 05 Raspoloživo: [http:// www.eur-lex.europa.eu](http://www.eur-lex.europa.eu).

Mirjanić S. (2006). Ekonomika poljoprivrede i međunarodne integracije. Univerzitet u Banja Luci. Poljoprivredni fakultet Banja Luka.

- Strateški plan ruralnog razvoja Republike Srpske za period 2010 -2015. godina (prijedlog),
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Banja Luka 2009.
- NEAP (2003). Akcioni plan za zaštitu životne sredine BiH; str.54-58. Raspoloživo: <http://www.neapbih.ba>.
- Avdibegović M., Vuletić D., Krilašević E., Selmanagić A. (2006). Šumska rekreacija u Bosni i Hercegovini sa osvrtom na stanje u Hrvatskoj. Zbornik radova. Jahorina - NP Sutjeska: 451 - 459.
- Statistika šumarstva (2009). Statistički bilten br.9. Banja Luka.
- Pregled drvne industrije Republike Srpske (2008). Ministarstvo privrede, energetike i razvoja.
- Sustainable Forestry and the European Union (2003). Initiatives of the European Commission. Office for Official Publications of the European Communities: 17.
- Directorat - General for Agriculture and Rural Development. Rural Development in EU, Statistical and Economic Information, Report 2008, Decembar 2008. Raspoloživo: http://www.ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2008/index_en.htm

Forestry and wood industry as a basic activities of development in rural areas of Republika Srpska (B i H)

Abstract

Forests and forestry land are significant natural resource of Bosnia and Herzegovina, Republic of Srpska and European Union . As on the level of EU, the key instrument for implementation of measures in domain of forestry development of Republic Srpska is rural development policy. The aim of the paper is preview and analysis of total financial support for improvement of forestry sector in Republic Srpska (including wood industry) and in European Union, defined through rural development programmes. In the cost structure of measures implementation, the most important measures for improvement of forestry and wood industry development in Republic Srpska are improvement of the economic value of forests and modernization of wood processing capacities. On the EU level, financial assets of EAFRD are most directed to adding value to agricultural and forestry products, as to improving and developing of infrastructure, related to the development and adaptation agriculture and forestry. The integration of forests and forestry in the projections of rural development in European Union and Bosnia and Herzegovina, Republic of Srpska, provides fast social and economic recovery of rural areas.

Key words: Bosnia i Herzegovina, European Union, forestry, wood processing industry, rural development